

מסורת הש"ס

מאימתי פרק ראשון תענית

ז.

עין משפט
נר מצוה

א [מיי] פ"ה מהל' ט"ח
הלכה יא:
ב ב מיי פ"ד מהל'
ט"ח ה"א טושיע
י"ד סימן רמו סעיף ז:
בב ג מיי פ"ג מהל'
ט:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא בני דעמא
שפלה עליו דלמלאה ליה
כי כלי מוכרז אמר לה
אי בת מלכא אבך
במאי חמי מלכא אמרה
לך נחמאי דפחרא אמר
לה ב"ע במאני דפחרא
ואבך במאני דפחרא
אמרה ליה אלא נחמאי נירמי
אמר לה בגון אמו
דחשבתון
(ב) רש"י ד"ה (רשעי עובדי
סוכנים) תאמר וי"צ ק"ל
ד"ה (א) ד"ה
שמוסין טפשות דכתיב
אשר טאלנו מתרגם כי
כ"ל: (ד) ד"ה יפואו כי
אמר לו (תפרי תורה)
תאמר וי"צ ק"ל דברי
תורה: (ה) ד"ה שלשה כי
מי יין וחל בלא כסף וז'
המורה מי שאלו נותן:
(ו) ד"ה פסות כי דפחרא
ה"ק ואח"כ מה"ד ר"ל
אי בת מלכא את כי
בשחוק אמר: (ז) ד"ה כי
הכי כי ימי אמר לה כי
ד"ה דין משתמר:
(ח) תוס' ד"ה יי הו כי
פ"ס היו שונאים י"צ
והלא פירושא יתא
משפחה דיעקב ודברי
אכזה אצל לפרש"י קשיא:

גלוין הש"ס

תוס' ד"ה אף ר"ת וכו'.
וה"ר איהם המדמס
דברים רבה פ"ח:

רבינו חננאל

אמר ר' אבהו גדול יום
הגשמים כיום שנתנה בו
תורה בו. כל העוסק
בתורה לשמה נעשית לו
סעודה, שנאמר עץ חיים
היא למחזיקים בה
והמחזיקים שלא לשמה
נעשית לו סם המות,
שנאמר יערך כמטר לקחי,
ואין עריפה אלא הריגה.
אמר ר' יוחנן, כתיב כי
האדם עץ השדה, אם
תלמיד חכם הוא הגון,
ממנו תאכל ואותו לא
תכרת, ואם אינו הגון, אותו
תשחית וזכרת. דברי תורה
אין מתקיימין ביחודי.
שנאמר חרב (על) [אל]
הבדים ונאולו, והקטנים
המתקיימין את הגדולים.
והיונו דאמי, ר' דאמי, ר'
הרבה תורה למדתי מרבותי
ומתלמידי יותר מכולם.

רבינו גרשום

שקולה בתחית המתים.
שניהם חיים לעולם. אלא
לחיי כתיב כי האדם נעץ
השדה, שח"ח נמשל בו.
וממנו האכל, כלומר,
שיכול להבין בתורה. אותו
תשחית וזכרת, שהתורה
משחיתת בו. נאולו שרי
צוען, והרי הן היו חוטאים.
בפחות שבכלים. כלי חרס.

וב"ה העוסק בתורה שלא לשמה תורתו נעשית לו סם המות.
(פסחים דף טז:) לעולם יעסוק אדם
בתורה אע"פ שאינה לשמה שמוך שלא לשמה זא לשמה ויש
לומר דברי שלא לשמה היו דמה שאמרין לעולם יעסוק בתורה
אפילו שלא לשמה היינו כלומר כדי
שיקרא לך או כדי שיעבדוהו ומה
שאמרין הכא כל העוסק בתורה שלא
לשמה נעשה לו סם המות היינו מי
שלומד לקטור ^א: **אם** תלמיד חכם
הגון ממנו תאכל. פירוש למוד לפינו
ואותו לא תכרות כלומר לא תפחד
ממנו לילך לפני רב אחר ולא ללא
לא תלמוד לפינו ואלא דלמדין דלומדים
מת"ם אע"פ שאינו הגון כר"מ שהיה
לומד לפני אחר במסכת תגיגה (דף
טו.) היינו דוקא תלמיד חכם (אחר)
יכול ללמוד לפינו לפי שלא ילמוד
ממעשיו אצל אס אינו תלמיד חכם
אינו ראוי ללמוד לפינו:

אף דברי תורה וכו'. וכן נמי
אמרין בעירובין פ' כ"ד
מעבדין (דף נה.) לא נשמים היא
ולא מעבד לים היא כלומר לא תמלא
המורה בני שמגזיה עצמו כשמים
שדעמו גזיה ולא כסחורים ההולכים
במדנית הים בעבר הים ^א דלי ספרא
לא סייפא ואי סייפא לא ספרא ^ב והכי
נמי איתא התם לא בספרין ולא
בגמין ולא ^ג באיסטורוגין כלומר
באותן שרושין כסוכים אמרו ליה
לשמואל והא מר איסטורולגוס הוא
אמר להו מיתי לי דלא מעיניא זהו
אלא צדיק דנפקא ^ד למיא פירוש
להטיל מים ולא אני מבטל לעצמי:
א הונו בנהו חבבי ספ"י. ^ה פ'
אס היו שונאים היופי הו
תלמידי חכמים ציור:
בראשית

אמר רבי חמא ^א (אמר רבי) חנינא מאי דכתיב ^ב ברזל בברזל יחד לומר
לך מה ברזל זה אחד מחדד את חבירו אף שני תלמידי חכמים מחדדין
זה את זה בהלכה אמר רבה בר בר חנה למה נמשלו דברי תורה כאש
שנאמר ^ג הלא כה דברי כאש נאם ה' לומר לך מה אש אינו דולק יחידי אף
דברי תורה אין מתקיימין ביחודי והיינו דאמר רבי יוסי בר חנינא ^ד מאי דכתיב
^ה חרב אל הבדים ונאולו חרב על שונאיהן של תלמידי חכמים שעוסקין בד
בבד בתורה ולא עוד אלא שמתפשטין שנאמר ונאולו ולא עוד אלא
שחומאין כתיב הכא ונאולו וכתוב התם ^ו אשר נאולנו ואשר חטאנו
ואיבעית אימא מהכא ^ז נאולו שרי צוען [וגו'] והתעו את מצרים אמר
רב נחמן בר יצחק למה נמשלו דברי תורה כעץ שנאמר עץ חיים היא
למחזיקים בה לומר לך מה עץ קטן מדליק את הגדול אף תלמידי חכמים
קטנים מחדדים את הגדולים והיינו דאמר ר' חנינא ^ח הרבה למדתי מרבותי
ומחבירי יותר מרבותי ומתלמידי יותר מכולן רבי חנינא בר פפא רמי כתיב
^ט לקראת צמא התיו מים וכתוב ^י הוי כל צמא לכו למים אם תלמיד הגון
הוא לקראת צמא התיו מים ואי לא הוי כל צמא לכו למים רבי חנינא בר
חמא רמי כתיב ^{יא} יפוצו מעינותיך חוצה ואם לאו יהיו לך לבדך ^{יב} אם תלמיד
הגון הוא יפוצו מעינותיך חוצה ואם לאו יהיו לך לבדך ^{יג} (ואמר) רבי
חנינא בר אידי ^{יד} למה נמשלו דברי תורה למים דכתיב הוי כל צמא לכו למים

לומר לך מה מים מגיחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה
ואמר רבי אושעיא למה נמשלו דברי תורה לשלשה משקין הללו במים ובין ובחלב דכתיב הוי כל צמא לכו
למים וכתוב ^{טו} לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב לומר לך מה שלשה משקין הללו
אין מתקיימין אלא בפחות שבכלים אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה ^{טז} כדאמרה ליה
^{טז} בריתא דקיסר לר' יהושע בן חנניא אי ^{יז} חכמה מפוארה בכלי מכוער אמר לה אבך רמי חמרא במני דפחרא
אמרה ליה אלא במאי נירמי אמר לה אותו דחשבתו רמו במאני דהבא וכספא אזלה ואמרה ליה לאבוה רמיא
לחמרא במני דהבא וכספא ותקיף אותו ואמרו ליה אמר לה לבריתא מאן אמר לך הכי אמרה ליה רבי יהושע
בן חנניא קריוהו אמר ליה אמאי אמרת לה הכי אמר ליה כי היכי דאמרה לי אמרי לה והא איכא שפירי דגמירי

למימרינו לסרויו. צורך אמה צרוב ההולדות נמצאת ההולדות
האל של כל ההולדות משמע ומתחלה היה משמע רוב ממש ולא
מרוצות וכמו כן ציטתה אל מלך גדול במשכחות אל ההולדות.
מפי רבי: (ט) רשעי עובדי כוכבים אינן חיינ כי תולעתם את תמות

ואסם לא תכזה (ישעיה סו:) ופליגא
רבי יוסף. דליוה אמר כמחית
המתים ולא יותר שזה חיים בני
אדם שהתבואה גדילה זו: **כמטר**
לקחי. השוה לקח למטר: **יערף**.
כמו אף שמי יערפו טל (דברים ג)
ושחקים יערפו טל (משלי ג) שהוא
מרבץ הפירות: **כמי טל ענל**.
דמשמע נחת: **עריפיו כמטר**.
הרבה: **לשמה**. משום כאשר זוני

ה' אלהי ולא כדי להקרות רבי: לא
יכילא. למיגמר: **וכי אדם עץ**
השדה. אלא מקיש אדם לעץ
השדה מה עץ השדה אס עץ
מאכל הוא ממנו תאכל ואותו לא
תכרות כן תלמידי חכמים אס הגון
הוא ממנו תאכל למוד היינו ואס לאו
אותו תשחית סור מעליו: **ברזל**
בברזל יחד ואיש יחד פני רעהו.
מה ברזל זה אחד מחדד את חבירו
כגון סכין על גבי חצרתה: **אינה**
דולקת יחידי. עץ אחד אינה דולקת
אלא זו א' ג' יחד: **יחידי**. בלא חבר
שיחדדו: **שמוסין טפשות דכתיב**
ג **נאולנו**. אשר נאולנו מתרגם
לחטפפנא: **שחוטאין**. דכתיב נאולו
גבי חטאנו: **ואיבעית אימא מהכא**
נאולו שרי צוען וגו' והסעו את
מצרים. ותועה היינו חוטא: **תורה**
כעץ דכתיב עץ חיים היא למחזיקים
בה. כשמדליק את האור מלית את
העצים דקין תחלה: **קטנים מחדדין**.
שחוטאין כל שעה: **הסיו**. משמע
להוליד לו מים: **וכספי לכו למים**. ילך
הוא עצמו: **אם תלמיד (הסם) הגון**.
שדעה ללמוד ממך מזהו לרצ לילך
אלו במקומו: **ואס לאו**. ילך הוא
אלה הרב: **יפוצו מעינותיך חוצה**.
אם הגון הוא אמר לו ^א סמרי
תורה: **ואס לאו יהיו לך לבדך**.
ואין לוריס אתר: **שלשה משקים**
הללו מים יין וחלב. ^ב זו המורה
שאנו נותן זה כלום ויודעה ולומדה:

פחות שבכלים. במאני דפחרא ^א:
במאני דפחרא. דרך שחוק אמר
ומרמז מה את אומרת לי והלא
אבך רמיא דאמי אל נא
תשת עלינו חטאת אשר
נאולנו ואשר חטאנו:
במדיבר כי יא
נאולו שרי צוען
נשא שרי נף התעו את
מצרים פנת שבטתה:
ישעיהו טז יג
לקראת צמא תקיף
מים ישיבו ארץ תיקא
בלחמו קדמו גרד:
ישעיהו כא יד
הוי כל צמא לכו
למים ואשר אין לו כסף
לכו שברו ואכלו ולכו
שברו בלא כסף ובלא
מחיר יין וחלב:
ישעיהו נה א
יפוצו מעינותיך
חוצה בקרבות פלגי
מים: משלי ה טז
יהיו לך לבדך ואין
לקרים אתך: משלי ה י

לומר לך מה מים מגיחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה
ואמר רבי אושעיא למה נמשלו דברי תורה לשלשה משקין הללו במים ובין ובחלב דכתיב הוי כל צמא לכו
למים וכתוב ^{טו} לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב לומר לך מה שלשה משקין הללו
אין מתקיימין אלא בפחות שבכלים אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה ^{טז} כדאמרה ליה
^{טז} בריתא דקיסר לר' יהושע בן חנניא אי ^{יז} חכמה מפוארה בכלי מכוער אמר לה אבך רמי חמרא במני דפחרא
אמרה ליה אלא במאי נירמי אמר לה אותו דחשבתו רמו במאני דהבא וכספא אזלה ואמרה ליה לאבוה רמיא
לחמרא במני דהבא וכספא ותקיף אותו ואמרו ליה אמר לה לבריתא מאן אמר לך הכי אמרה ליה רבי יהושע
בן חנניא קריוהו אמר ליה אמאי אמרת לה הכי אמר ליה כי היכי דאמרה לי אמרי לה והא איכא שפירי דגמירי

(א) ברכות נט: ס [נ] מגילה
כא: (ב) ברכות לג:
(ג) ב"ב יב: (ד) ו"ל דברים
(ה) ברכות ס: מנחת יעקב
(ו) מנחת יעקב: (ז) ו"ל
אמר: (ח) ו"ל אלה
(ט) מדרש: (י) ע"ש, (י) ע"ש
פס"י נ"ח: טו: פס"י
פס"י אומרת: (י) ו"ע
תוס' ברכות פ. ד"ה
העשה: (י) ו"ע ח. א:
(ט) ו"ל וכן בעירובין אלא
במדרש פ' נחלים חמא קמ
מזה: (י) במדרש הנ"ל אלא
לית המים: (ס) ש"ך ע"ש:

תורה אור השלם

- יערף כמטר לקחי
תול כשל אמרתי
בעשרים עלי דשא
וכרביבים עלי עשב:
דברים לב ב
כי לקח טוב נתתי
לכם תורת אל תעובו:
משלי ד ב
עץ חיים הוא
למחזיקים בה ותחבקה
מאשר: משלי ג יח
רפאות תהי לקח
ושקוי לעצבותיך:
משלי ג ח
כי מצאי מקצא חיים
ותקף רצוני מתי:
משלי ח לה
והורדו זקני העיר
הזאת את הענגלה אל
נול איתן אשר לא יעבד
בו ולא יזרע ויערפו שם
את הענגלה בקנח:
דברים כא ד
כי תצור אל עיר מים
רבים להחליט עליה
לקפשה לא תשחית את
עצה לגדח עליך דון כי
ממנו תאכל ואותו לא
תכרות כי תאדם עץ
השדה לבא מפקדך
במקור: דברים כ ט
רק עץ אשר תדע כי
לא עץ מאכל הוא אותו
תשחית וזכרת ונקבת
מקור על העיר אשר
הוא עשה עמך מלקחה
עד דרחה: דברים כ כ
ברזל בברזל יחד
ואיש יחד פני רעהו:
משלי כו יז
הלא כה דברי
כאש נאם ה' ובקשתי
יפצץ קלע:
ישעיהו כג כט
חרב אל הבדים
ונאולו חרב אל גבוריה
ותחת: ישעיהו כו יז
ויאמר אהרן אל
משה כי אדני אל נא
תשת עלינו חטאת אשר
נאולנו ואשר חטאנו:
במדיבר כי יא
נאולו שרי צוען
נשא שרי נף התעו את
מצרים פנת שבטתה:
ישעיהו טז יג
לקראת צמא תקיף
מים ישיבו ארץ תיקא
בלחמו קדמו גרד:
ישעיהו כא יד
הוי כל צמא לכו
למים ואשר אין לו כסף
לכו שברו ואכלו ולכו
שברו בלא כסף ובלא
מחיר יין וחלב:
ישעיהו נה א
יפוצו מעינותיך
חוצה בקרבות פלגי
מים: משלי ה טז
יהיו לך לבדך ואין
לקרים אתך: משלי ה י